

Handel ik wel in het belang van mijn cliënt?

Deontologische code als ondersteuning

Karel De Witte

| TIJDSCHRIFT KLINISCHE PSYCHOLOGIE, 2020, 50(1), 5-16 |

Inleiding

Aangezien het al enige tijd geleden is dat het thema deontologie in dit tijdschrift aan bod kwam, wil ik deze bijdrage starten met een korte historische schets. Vervolgens beschrijf ik hoe op dit ogenblik de ondersteuning en advisering bij deontologische vragen georganiseerd zijn. In het derde deel beschrijf ik de belangrijkste thema's en de mogelijke problemen die daarbij aan bod komen. Ik eindig met een blik op de toekomst en een oproep tot medewerking.

Korte historische schets

Na overleg tussen de bestaande psychologenverenigingen werd op 1 december 1979 de Belgische Federatie van Psychologen, afgekort BFP-FBP, opgericht. Ze stelde zich ten doel (1) een geest van collegialiteit en deontologie gericht op de belangen van de cliënt te stimuleren en te onderhouden; (2) bij te dragen tot de realisatie van een adequaat gestructureerde psychologengemeenschap; (3) discipline op wetenschappelijk vlak te bevorderen; en (4) te waken over de beroeps-, sociale en culturele belangen van haar leden.

Vanaf 1983 tot 1993 werd vooral geïnvesteerd in de voorbereiding van het wetgevend werk rond de titelbescherming, met inbegrip van de bescherming van het beroepsgeheim. Wat dit laatste betreft, oordeelde de Raad van State dat het beroepsgeheim al voldoende wettelijk geregeld was. Hiermee wilde men vermijden dat een specifieke regeling voor psychologen in tegenstrijd zou zijn met de bestaande wetgeving. Dat aspect werd dan ook niet in de wet opgenomen. Bij de titelbescherming werd trouwens ook het naleven van de deontologie niet meegenomen.

Gezien het belang dat de BFP hechtte aan de deontologie, moest ze dus zelf een deontologische code uitwerken. Daarbij werd de metacode van de European Federation of Psychologists' Associations (EFPA, 2005) als uitgangspunt genomen.

Binnen de BFP werd een commissie ethiek geïnstalleerd waar cliënten een klacht konden indienen bij het niet respecteren van de code. In de statuten en in het huishoudelijk reglement werd beschreven hoe de commissie dergelijke klachten kon behandelen. Maar de BFP is een gewone vereniging. Ze kon psychologen die in overtreding waren, wel schrappen uit haar ledenlijst, maar juridisch had dat geen enkel gevolg voor de psycholoog in kwestie. De impact van de BFP op het doen respecteren van de deontologische code was dus erg beperkt.

In december 2013 werd de Wet tot bescherming van de titel van psycholoog van 1993 (Ministerie van Middenstand, 1994) aangepast (Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie [FOD Economie], 2014b). Daarin werd voorzien in een Nederlandstalige en een Franstalige tuchtraad en raad van beroep, waardoor schrapping uit de officiële lijst van psychologen, bijgehouden door de Psychologencommissie die al in de wet van 1993 werd beschreven, mogelijk werd. Daardoor zouden die psychologen zich niet meer als psycholoog kunnen voorstellen en niet meer in aanmerking komen voor bijvoorbeeld vrijstelling van btw, terugbetaling door de ziekenfondsen, enzovoort. Terwijl de commissie ethiek binnen de BFP enkel uit psychologen bestond en dus een zweem van partijdigheid niet te vermijden was, worden de tuchtraden voorgezeten door een jurist (magistraat of advocaat), die een correcte beoordeling moet garanderen.

Ondertussen had een werkgroep met vertegenwoordigers vanuit de BFP en de Association des Psychologues Praticiens d'Orientation Psychanalytique (APPPsy) – de enige andere door het Ministerie van Middenstand op dat ogenblik erkende federatie van psychologen – onder leiding van een medewerker van dat ministerie (waaronder ook de Psychologencommissie ressorteert) een deontologische code uitgewerkt. Daarbij baseerde de werkgroep zich opnieuw op de metacode van EFPA. Om problemen bij de beoordeling door de tuchtraden te voorkomen, moest de tekst wel voldoende afgestemd worden op de Belgische wetgeving. Na de nodige adviezen werd die deontologische code via een Koninklijk Besluit (KB) in mei 2014 gepubliceerd (FOD Economie, 2014a). Ook werden de nodige koninklijke en ministeriële besluiten uitgewerkt zodat de tuchtraden in het najaar van 2014 verkozen konden worden, waarna ze in 2015 aan de slag gingen.

Tot eind 2018 ontving de Psychologencommissie – waarbinnen de tuchtraden en de raden van beroep een onafhankelijke positie innemen – 259 klachten, waarvan 140 klachten bij de Nederlandstalige tuchtraad binnenkwamen (zie voor meer gedetailleerde informatie: <https://www.compsy.be/nl/jaarverslag-2018>). Over de volgende thema's deden cliënten het vaakst hun beklag: ongepaste inhoud van verslaggeving die werd opgesteld in het kader van een begeleiding of van een gerechtelijke expertise, respect voor het beroepsgeheim en het correct toepassen van de uitzonderingen op het beroepsgeheim, de begeleiding van

minderjarigen en respect voor de regels omtrent de uitoefening van het ouderlijk gezag, en ten slotte respect voor de cliënt/patiënt. Door de Nederlandstalige tuchtraad werd de psycholoog in 43 gevallen vrijgesproken, 14 psychologen kregen een waarschuwing, 6 werden geschorst (gaande van 10 dagen tot 18 maanden), en één werd geschrapt.

Ondersteuning bij deontologische problemen

De deontologische problemen waarmee psychologen in de praktijk worden geconfronteerd, zijn complex; een simpel en eenduidig antwoord is er dus meestal niet. In de literatuur onderscheidt men drie perspectieven die gehanteerd kunnen worden: het ethische, het deontologische en het juridische. Vanuit het ethische perspectief primeert de vraag wat het meest verantwoorde handelen zou zijn in een bepaalde situatie. Daarbij redeneert men vanuit zijn waarden en overtuiging hoe de cliënt het best geholpen wordt. Die algemene ethische benadering kan vertaald worden in een aantal deontologische richtlijnen die de algemene ethische redenering omzet in concrete richtlijnen. Die concrete richtlijnen worden vastgelegd in een deontologische code. De deontologische code voor de psychologen is opgenomen in een KB, maar blijft ondergeschikt aan wat bij wet of grondwet geregeld is. Dat impliceert dat men in de praktijk moet nagaan of de gemaakte keuzes wettelijk zijn toegestaan. Uitgebreid ingaan op de diversiteit in benaderingen van ethische en deontologische problemen valt buiten het bestek van deze bijdrage. Voor meer informatie verwijst ik de geïnteresseerde lezer naar Leijssen (2005) en Øvreide (2008).

Informatiebronnen

Heel veel informatie betreffende de deontologische code voor psychologen alsook over relevante wetteksten is te vinden op de website van de Psychologencommissie (<https://www.psychologencommissie.be/>). De laatste jaren is daar veel zorg aan besteed. In eerste instantie was er nog maar weinig informatie beschikbaar op die website en kwamen er heel wat vragen. Op elke vraag antwoorden was echter onbegonnen werk. Daarom werd aan de beroepsverenigingen gevraagd de individuele vragen te beantwoorden, zodat de medewerkers van de Psychologencommissie tijd hadden om richtlijnen uit te werken en die voor alle psychologen via de website beschikbaar te stellen. Zo werden de volgende thematische dossiers samengesteld: het beroepsgeheim, de begeleiding van minderjarige patiënten, de klinisch psycholoog en de wet op patiëntenrechten, het patiëntendossier van klinisch psychologen, ethische verantwoordelijkheid voor mijn medewerkers niet-psychologen, en 'je werkt als psycholoog en je wilt een bijkomende professionele activiteit starten'. In 2020

wordt er gewerkt aan de ontwikkeling van nieuwe dossiers en worden bestaande dossiers verder uitgewerkt en/of geactualiseerd.

Op de website is natuurlijk de code te vinden (<https://www.compsy.be/nl/bekijk-de-officiële-deontologische-code>). Verder wordt een ethisch redeneermodel beschreven (<https://www.compsy.be/nl/dilemma#anker1>) dat de lezer begeleidt bij het zoeken naar antwoorden op deontologische problemen. Daarenboven is er een *Recueil des textes* te vinden: een codex met alle relevante wetgeving voor psychologen. De Nederlandstalige versie ervan is bijna klaar.

Wie nog meer informatie wil over wetgeving die betrekking heeft op psychologen, kan terecht bij Klinpsy (<http://users.telenet.be/allemeesch/KlinPsy/Wet.htm>). Daar is informatie te vinden over: wetgeving specifiek over psychologen, wetgeving waarin de psychologen expliciet vermeld worden, wetgeving over geneeskunde en paramedische beroepen met implicaties voor psychologen, wettelijk vastgelegde honoraria, overige wetgeving en reglementeringen van belang voor psychologen, wetsontwerpen en wetsvoorstellen, en ten slotte informatiebronnen inzake wetgeving.

Ervaringen met deontologische ondersteuning

Individuele vragen worden dus doorgestuurd naar de beroepsverenigingen. Vragen komen binnen via het secretariaat van de Vlaamse Vereniging van Klinisch Psychologen (VVKP) of via deontologie@bfp-fbp.be en worden aan mij voorgelegd. De afgelopen twee jaar gaat het gemiddeld om een tweetal vragen per week. Als adviseur deontologie van VVKP-BFP informeer ik bij het beantwoorden van de vragen of het thema op de website van de Psychologencommissie behandeld wordt en of men die informatie al heeft doorgenomen. Soms volstaat dat, maar in sommige gevallen heeft men behoefte aan verder overleg. Immers, de meeste situaties zijn complex en vereisen een afweging. Het ethisch redeneermodel beveelt overleg met collega's aan. Vaak heeft dat dan ook al plaatsgevonden, maar heeft de vraagsteller behoefte aan nader overleg en een extern advies. Door de complexiteit van de zaken vindt er meestal naast het verschaffen van informatie via e-mail ook telefonisch overleg plaats om de situatie beter te kunnen inschatten en gericht te kunnen zoeken naar mogelijke oplossingen. Dat rustig samen kunnen reflecteren over de deontologische uitdagingen wordt erg gewaardeerd.

Het maken van de juiste afwegingen, bijvoorbeeld of er al dan niet sprake is van een nood-situatie, is niet eenvoudig, zeker niet wanneer men nog minder ervaren is of geconfronteerd wordt met een nieuwe problematiek. Maar ook voor de adviseur deontologie van

VVKP-BFP is het onmogelijk in alle thematieken voldoende onderlegd te zijn. Daarom is het belangrijk dat er gespecialiseerde instanties zijn waarnaar doorverwezen kan worden.

Op de website van de Psychologencommissie zijn gegevens over de volgende gespecialiseerde instanties te vinden:

- De Zelfmoordlijn (zelfmoord 1813): deze website bevat een pagina specifiek voor hulpverleners. Men kan er terecht voor specifieke ondersteuning bij crisisoverbrugging, risico-inschatting en communicatie met suïcidale personen en hun omgeving.
- Het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling kan verder helpen in geval van een vermoeden van kindermisbruik of kindermishandeling.
- Jeugdrecht.be wijst de weg bij de complexe problemen in de hulpverlening aan minderjarigen.
- De Vereniging voor Alcohol- en andere Drugsproblemen biedt nadere ondersteuning bij verslavingsgerelateerde problematieken.

Daarnaast verwees ik de voorbije jaren door naar de volgende instanties:

- LevensEinde InformatieForum (LEIF). De wetgeving rond euthanasie is erg complex. Recent waren er een paar vragen of men als psycholoog het document over het levens-einde mee kan tekenen. Daarvoor verwees ik door naar LEIF, dat naast een website een hulplijn heeft.
- De brochure van het Kinderrechtencommissariaat *Therapie voor een kind zonder toestemming van beide ouders?* bevat een goede beschrijving van wat te doen indien de toestemming van beide ouders ontbreekt.
- Ten slotte, de Vlaamse Vereniging van Expert-Psychologen waarop ik een beroep doe bij specifieke vragen over gerechtelijke/juridische procedures (zie <http://www.cmlp.be/vvep/VVEPindex.htm>).

Uit de reacties van psychologen die contact opnamen met die instanties, blijkt dat de informatie en de hulp zeer gewaardeerd worden. In sommige specifieke situaties kan ik een beroep doen op mijn netwerk: voormalige leden van de commissie ethiek, de studiedienst van de Psychologencommissie, professoren die een cursus ethiek voor psychologen verzorgen, juristen gespecialiseerd in ethische problemen, enzovoort.

Uitdagingen

De wereld blijft in beweging en zo ook de ethiek. Door de terroristische aanslagen werd de vraag naar de grenzen van het beroepsgeheim actueel. Moeten vertrouwenspersonen die zaken vernemen gerelateerd aan activiteiten die mogelijk verband houden met ter-

rorisme, naar politie of parket stappen? Sommige politici hebben daarvoor gepleit. Uiteindelijk werden de wetteksten (art. 458bis en art. 422bis van het Strafwetboek [1867]) betreffende het beroepsgeheim niet gewijzigd.

Door de aanpassing van het wetboek betreffende het ondernemingsrecht kunnen zelfstandigen en groepspraktijken tegenwoordig failliet gaan. In dat geval wordt een curator aangesteld die de verdere afhandeling van het faillissement ter harte neemt. Zo'n curator beschikt over de nodige kennis wat de financiële en juridische aspecten betreft, maar heeft onvoldoende kennis over de deontologische aspecten die op de beroepsgroep van toepassing zijn. Daarom voorziet de wet erin dat de curatoren worden bijgestaan door medecuratoren (de juridische term luidt mede-insolventiefunctionarissen) afkomstig uit de betrokken beroepsgroep. Zij waken over de deontologische aspecten die bij de overdracht of het beëindigen van de activiteiten spelen.

Wat als het toch fout loopt en men voor de tuchtraad moet verschijnen? In dat geval bied ik VVKP-leden hulp aan bij de uitwerking van de verdediging. De meeste psychologen kennen de code onvoldoende om zich goed te kunnen verdedigen. Als mij om hulp wordt gevraagd, verzoek ik de betrokkene mij inzage in het dossier te geven en mij een ontwerp van verdediging voor te leggen. Na bestudering formuleer ik een advies. In de afgelopen jaren werden zo zeven psychologen geholpen bij hun verdediging.

Mijn ervaring leert dat het vaak psychologen zijn die in een solopraktijk werken die in de problemen komen. Iemand die in een team werkt en geconfronteerd wordt met een moeilijke situatie, zoekt meestal snel hulp bij zijn collega's. Wie onder supervisie werkt, zal vaak te rade gaan bij zijn supervisor. Maar als die er niet is, neigt een 'solist' er eerder toe de problemen te onderschatten en ze niet onmiddellijk aan te pakken. Daarom adviseer ik hen ofwel supervisieafspraken te maken met een ervaren collega, ofwel lid te worden van een gedegen intervisiegroep, ofwel afspraken te maken met een ervaren collega bij wie men kan aankloppen wanneer men met moeilijke situaties geconfronteerd wordt.

Belangrijke thema's die aan bod komen

Minderjarigen

Een eerste belangrijk thema is de behandeling van minderjarigen. De informatie hierover op de website van de Psychologencommissie is uitgebreid en degelijk. Vragen die aan mij worden voorgelegd, zijn geen vragen ter verduidelijking, maar zijn verzoeken om mee te denken wat in een concrete situatie ondernomen kan worden. Zo wordt men als hulp-

verlener nogal eens geconfronteerd met de hulpvraag van een minderjarige en het ontbreken van toestemming van een van de ouders. Als men zuiver juridisch redeneert, zal men wachten op die toestemming alvorens een volgende stap te zetten, terwijl men vanuit ethisch perspectief op de terechte vraag van de minderjarige een antwoord wil bieden. Het wordt dus een zoektocht naar hoe beide perspectieven te verzoenen zijn. Extra complicerend is soms het feit dat er al een behandeling werd opgestart vooraleer duidelijk wordt dat een ouder geen toestemming geeft. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren wanneer een minderjarige door andere diensten werd doorverwezen, waardoor het vermoeden ontstond dat de ouderlijke toestemming in orde was.

Crisissituaties

Hoe het beroepsgeheim te respecteren en toch adequaat reageren in een crisissituatie? Ook op dat gebied is de informatie op de website van de Psychologencommissie uitgebreid en degelijk, maar ook daarover vragen psychologen mij om mee te denken. Bijvoorbeeld: een minderjarige die in behandeling is, wordt door Child Focus als vermist opgegeven. De politie wil de psycholoog ondervragen voor meer informatie. Wat te doen? Is er sprake van een acute noodsituatie en is het dus toegestaan om het beroepsgeheim in functie van een hoger belang te doorbreken? Of zijn er andere mogelijkheden? Het spreekt voor zich dat dergelijke vragen niet enkel via e-mail beantwoord kunnen worden. Telefonisch overleg is hier aangewezen en vaak zijn er meerdere gesprekken nodig in de loop van de crisissituatie.

Expertises

Regelmatig worden therapeuten door advocaten of door de rechtbank gevraagd om een expertise uit te voeren bij iemand die bij hen in behandeling is. Navraag bij enkele advocaten leert dat ze dat doen om snel te kunnen werken en mogelijk ook om kosten te besparen. Menigmaal vernam ik dat iemand door de rechtbank was aangesteld voor een expertise zonder dat er vanuit de rechtbank of de advocaat contact was opgenomen en dus zeker geen toestemming was gevraagd aan de betreffende psycholoog. Weigeren lijkt dan nadelig voor de cliënt, maar de opdracht aanvaarden is niettemin in strijd met de deontologische code. Artikel 45 van de deontologische code luidt als volgt:

Wanneer een psycholoog verschillende activiteiten uitoefent (bijvoorbeeld expertise, diagnose op verzoek van derden, therapie, administratieve functies, ...) moet hij erop toezien dat de cliënt of proefpersoon op de hoogte is van die verschillende soorten activiteiten. Hij moet zijn cliënt of proefpersoon altijd van bij de aanvang duidelijk

vermelden in welk kader hij hem ontmoet. *Hij beperkt zich tot een enkele activiteit bij dezelfde persoon* [nadruk toegevoegd].

Tijdens het Colloquium voor gerechtsdeskundigen met als titel *De onafhankelijkheid, onpartijdigheid en neutraliteit van de gerechtsdeskundige in de praktijk* (Brussel, 28 november 2019) werd het advies gegeven om die opdracht steeds te weigeren. Onafhankelijkheid, onpartijdigheid en neutraliteit zijn naast de verworven vakkennis de belangrijkste eigenschappen van de gerechtsexpert. Enkel indien er geen andere deskundige met de gewenste expertise beschikbaar is en alle betrokken partijen akkoord gaan, lijkt het mogelijk zo'n opdracht te aanvaarden. Na de 'juridische tussenkomst' moet de psycholoog immers nog met zijn cliënt verder kunnen werken. Maar vaak blijkt uit de reacties van cliënten dat de behandelrelatie door de juridische aspecten is besmet. Het beste is dan om de behandeling over te dragen aan een collega, tenminste als de cliënt zich daarin kan vinden. Daarom lijkt het aangewezen de cliënt voor de expertise door te verwijzen naar een gerechtelijk expert. Maar omdat psychologen soms toch worden verrast door advocaten en magistraten, zal ik dat probleem in overleg met de Psychologencommissie aankaarten bij de Orde van Vlaamse Balies en bij Justitie.

Niet-betaling

Enkele psychologen legden mij de vraag voor of ze een incassobureau of een advocaat kunnen inschakelen wanneer cliënten niet betalen. De deontologische plichtenleer van psychologen bevat geen bepaling die verbiedt een beroep te doen op een incassobureau of een advocaat om de betaling van het honorarium voor de rechtbank af te dwingen. Achterstallige honoraria van psychologen kunnen dus worden ingevorderd, net als andere achterstallige facturen of honoraria. Maar door een beroep te doen op een incassobureau of een advocaat doorbreekt de psycholoog zijn beroepsgeheim. Daarom lijkt het aangewezen om cliënten een overeenkomst te laten ondertekenen waarin een clause is opgenomen dat de psycholoog een beroep mag doen op externe instanties, zoals een incassobureau of een advocaat, wanneer de cliënt facturen niet betaalt. Bovendien is het aangewezen (dit dient bij voorkeur ook in de overeenkomst te worden opgenomen) de cliënt eerst een herinnering te sturen. Pas als daarop geen reactie volgt, kan er een ingebrekestelling worden verzonden.

Getuigschriften

Een laatste thema dat ik hier wil behandelen, betreft de vraag naar getuigschriften. Hierbij moet er onderscheid gemaakt worden tussen een afschrift van het dossier van de cliënt dat strikt persoonlijk en vertrouwelijk is en dus enkel voor de cliënt zelf bestemd kan zijn

(zie: art. 9, § 3 van de Wet betreffende de rechten van de patiënt [Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, 2002]) en het opstellen van een getuigschrift dat niet bestemd is voor de cliënt op wie het betrekking heeft, maar voor een derde. Een getuigschrift is een schriftelijke verklaring over de gezondheidstoestand van de cliënt op wie deze verklaring betrekking heeft en/of de aan hem verleende gezondheidszorg, opgesteld door een psycholoog. Onder welke voorwaarden mag een psycholoog zo'n getuigschrift opstellen dat bestemd is voor een derde, *in casu* vaak een rechtbank?

Ten eerste is een verzoek of toestemming van de cliënt vereist. Het spreekt voor zich dat de psycholoog om bewijsredenen dat verzoek of die toestemming van de cliënt schriftelijk vastlegt. Indien zo'n verzoek of toestemming van de cliënt ontbreekt en de psycholoog verstrekt een getuigschrift aan een derde, dan schendt de psycholoog zijn beroepsgeheim. Indien het getuigschrift eerst aan de cliënt zelf wordt overhandigd, waarna die het op zijn beurt aan een derde verstrekt, dan kan er weinig twijfel over bestaan dat de cliënt toestemming heeft gegeven.

Ten tweede mag het getuigschrift enkel informatie bevatten over de cliënt die door de psycholoog die het getuigschrift afgeeft, persoonlijk werd vergaard. Zo mag dit document bijvoorbeeld geen informatie bevatten die werd verzameld door een andere psycholoog of gezondheidszorgberoepsbeoefenaar. De psycholoog die het getuigschrift opstelt, zou dan immers het beroepsgeheim van die andere hulpverlener schenden. Verder moet het getuigschrift objectieve informatie bevatten. Het lijkt bijvoorbeeld niet raadzaam om bepaalde bezorgdheden die bij de psycholoog leven, maar waar geen objectieve gronden voor zijn, te vermelden. Een psycholoog mag zich vanzelfsprekend ook niet laten leiden door wat zijn cliënt graag vermeld wil zien in het getuigschrift. Indien de psycholoog in het getuigschrift toch gegevens opneemt die hij niet zelf heeft vastgesteld, maar enkel van de cliënt heeft vernomen, dan moet hij dat uitdrukkelijk vermelden. Het spreekt voor zich dat die laatste informatie minder geloofwaardig is. En het is aan te bevelen dat de informatie die verstrekt wordt in het getuigschrift van recente datum is.

Ten derde mag in het getuigschrift geen informatie worden opgenomen over een derde zonder dat die daar toestemming voor heeft gegeven. Natuurlijk geldt dat ook voor informatie over derden die de psycholoog niet persoonlijk heeft verzameld.

Ten vierde spreekt het voor zich dat de informatie opgenomen in het (medisch) getuigschrift aan de realiteit moet beantwoorden. De psychologische gezondheidstoestand van de cliënt mag niet gunstiger of ongunstiger worden voorgesteld. Onder bepaalde omstandigheden is het geven van valse informatie trouwens strafbaar. Zo luidt artikel 204 van het Strafwetboek (1867):

Ieder geneesheer, heilkundige of andere officier van gezondheid die, om iemand te bevoordelen, valselijk het bestaan bevestigt van ziekten of gebreken waarvoor vrijstelling kan worden verleend van een wettelijk verschuldigde dienst of van enige andere door de wet opgelegde verplichting, wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot twee jaar. Indien hij zich daartoe heeft laten bewegen door giften of beloften, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van een jaar tot vijf jaar; hij kan bovendien worden veroordeeld tot ontzetting van rechten overeenkomstig artikel 33.

Ten vijfde mogen getuigschriften in principe enkel worden gebruikt voor het doel waarvoor ze werden opgesteld en afgegeven. De rechtspraak aanvaardt echter wel in toenemende mate het dubbele gebruik van een medisch getuigschrift. Bijvoorbeeld: toestaan dat een getuigschrift dat tijdens het leven van de patiënt werd opgesteld voor een rechtbank na diens dood door de familieleden gebruikt wordt om zijn testament nietig te laten verklaren, omdat het getuigschrift zou aantonen dat de cliënt niet gezond van geest was bij het opstellen van dat testament (zie: Nys, 2013).

Tot slot rest de vraag of een psycholoog wel verplicht is om een getuigschrift op te stellen. In principe moet er een gegronde reden zijn om het opstellen van een attest ten behoeve van een cliënt te weigeren. De psycholoog dient er rekening mee te houden dat ingeval de patiënt hiervan nadeel ondervindt, die zijn schade op de psycholoog kan proberen te verhalen. Hij moet dan wel aantonen dat de schade in oorzakelijk verband staat met het niet afgeven van het attest en dat de psycholoog daarin onzorgvuldig heeft gehandeld. In ieder geval moet de psycholoog elke situatie apart beoordelen en moet hij nagaan of er een gegronde reden is om het getuigschrift niet af te geven. Zo kan een psycholoog weigeren een attest af te leveren indien een cliënt vraagt om daarin informatie op te nemen die niet overeenstemt met de werkelijkheid.

Hiermee heb ik enkele thema's behandeld die in de afgelopen jaren regelmatig aan mij werden voorgelegd, maar er zijn er natuurlijk nog meer. Die zouden behandeld kunnen worden in volgende nummers van dit tijdschrift.

Blik op de toekomst en een vraag tot medewerking

Opzetten van een divisie ethiek

Op dit ogenblik worden de deontologische vragen enkel door mij behandeld. In het verleden namen verschillende leden van de commissie ethiek van de BFP dat voor hun rekening. Zij vergaderden een paar keer per jaar om alles wat te maken had met deontologie in

goede banen te leiden. Maar met de pensionering van de leden werd de commissie opgeheven. Het lijkt mij echter belangrijk dat binnen de VVKP een divisie ethiek en deontologie wordt opgericht waarvan de leden gezamenlijk de verantwoordelijkheid op zich nemen voor dit aspect van het professioneel functioneren van de klinisch psycholoog. Tevens zou daardoor de continuïteit van de expertise op dat gebied binnen de VVKP gegarandeerd worden. Ik denk dat een drietal vergaderingen per jaar, naast e-mailcorrespondentie, kunnen volstaan.

Organiseren van opleidingen

Er blijkt een duidelijke behoefte te zijn aan ondersteuning bij het omgaan met complexe deontologische problemen. Daarom is het wenselijk dat de VVKP opleidingen aanbiedt waarbij informatie over ethiek, deontologie en wetgeving wordt gegeven met de mogelijkheid om gezamenlijk te reflecteren over enkele casussen, ingebracht door de deelnemers of door de docent. Die sessies zouden zeker de volgende thema's moeten behandelen: het begeleiden van minderjarigen, crisissituaties en beroepsgeheim, patiëntendossier en getuigschriften. Wie hiervoor de verantwoordelijkheid op zich zou willen nemen, inhoudelijk en/of organisatorisch, kan contact met mij opnemen.

Casussen bespreken in het Tijdschrift Klinische Psychologie

De redactie van het *Tijdschrift Klinische Psychologie* wil zijn lezers graag blijven informeren over ontwikkelingen op deontologisch vlak. En om een bijdrage te leveren aan het verder optimaliseren van het ethisch en deontologisch redeneren is het de bedoeling om regelmatig een casus te bespreken in dit tijdschrift. Ik verneem graag of u een interessante casus hebt, waarvan de bespreking leerzaam kan zijn voor collega's. In overleg met mij kunt u de casus – het spreekt voor zich dat u ervoor zorgt dat die voldoende geanonimiseerd is – voorleggen aan de redactie, eventueel aangevuld met uw reflecties.

Besluit

De deontologie en het correct toepassen ervan zijn essentieel voor een goede uitoefening van ons beroep. Ik hoop u voldoende geïnformeerd te hebben over de actuele situatie. De belangrijkste uitdagingen waarmee we geconfronteerd worden, kwamen aan bod. Ten slotte wil ik graag uw medewerking vragen om dit thema in toekomstige bijdragen verder uit te werken.

Dankbetuiging

Ik dank Axel Liégeois, Stefaan De Corte, Charlotte Verbeke, Julie Laloo en Stefaan Callens voor het aandragen van informatie en voor het kritisch nalezen van dit artikel.

Literatuur

- European Federation of Psychologists' Associations. (2005). *Meta-code of ethics*. Geraadpleegd via <http://ethics.efpa.eu/metaand-model-code/meta-code/>
- Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie. (2014a). Koninklijk Besluit van 2 april 2014 tot vaststelling van de voorschriften inzake de plichtenleer van de psycholoog. *Belgisch Staatsblad*, 16 mei 2014. Geraadpleegd via http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2014040229&table_name=wet
- Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie. (2014b). Wet tot wijziging van de wet van 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog (21 december 2013). *Belgisch Staatsblad*, 4 februari 2014. Geraadpleegd via <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2013/12/21/2014011036/staatsblad>
- Leijssen, M. (2005). Beroepsethiek en haar context. In M. Leijssen, *Gids Beroepsethiek. Waarden, rechten en plichten in psychotherapie en hulpverlening* (pp. 13-20). Leuven: Acco.
- Ministerie van Middenstand. (1994). Wet tot bescherming van de titel van psycholoog (8 november 1993). *Belgisch Staatsblad*, 31 mei 1994. Geraadpleegd via http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1993110835&table_name=wet
- Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu. (2002). Wet betreffende de rechten van de patiënt (22 augustus 2002). *Belgisch Staatsblad*, 26 september 2002. Geraadpleegd via https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2002082245&table_name=wet
- Nys, H. (2013). Het uitreiken van medische getuigschriften. In H. Nys, *Recht en bio-ethiek* (3de ed.; pp. 186-191). Leuven: LannooCampus.
- Øvreeide, H. (2008). Ethical discourses and ethical dimensions. In G. Lindsay, C. Koene, H. Øvreeide, & F. Lang, *Ethics for European psychologists* (pp. 15-38). Göttingen, Deutschland: Hogrefe.
- Strafwetboek. (8 juni 1867). Geraadpleegd via https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1867060801&table_name=wet

Personalia

Karel De Witte is professor emeritus van de KU Leuven, secretaris-generaal van de BFP en voorzitter van het Overlegplatform Ordes en Instituten.

E-mail: karel.dewitte@kuleuven.be

Verantwoording

De auteur was lid van de werkgroep die de deontologische code voor psychologen uitwerkte. Tevens was hij secretaris van de Psychologencommissie van 2012 tot 2018. Vandaag ondersteunt hij de leden van VVKP-BFP bij hun deontologische vragen.